

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

Rashtra Sant Tukdoji Maharaj Nagpur University

NAGPUR

MARATHI

सुधारित अभ्यासक्रम

REVISED SYLLABUS

सत्र २०२०-२०२१ (पासून पुढे)

M.A. (MARATHI) I, II Year

(I, II, III, IV Semester)

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ

एम. ए. मराठी अभ्यासक्रम

श्रेयांक व श्रेणी पद्धतीवर आधारित पुनर्रचित अभ्यासक्रम

M.A. MARATHI SYLLABUS (C.B.C.S. PATTERN)

एम. ए. (मराठी) भाग - १

सत्र - I

Core 101	: प्राचीन व मध्ययुगीन मराठी साहित्याचा इतिहास	
Core 102	: साहित्यशास्त्र	
Elective 103 (A)	: कादंबरी (विशेष वाङ्मय प्रकार)	किंवा
Elective 103 (B)	: नाटक (विशेष वाङ्मयप्रकार)	किंवा
Elective 103 (C)	: कथा (विशेष वाङ्मयप्रकार)	
Elective 104 (A)	: संत ज्ञानेश्वर (विशेष ग्रंथकार)	किंवा
Elective 104 (B)	: वि. वा. शिरवाडकर (विशेष ग्रंथकार)	किंवा
Elective 104 (C)	: यशवंत मनोहर (विशेष ग्रंथकार)	

सत्र - II

Core 201	: आधुनिक मराठी साहित्याचा इतिहास	
Core 202	: आधुनिक मराठी कविता	
Elective 203 (A)	: मराठी निबंध वाङ्मय	किंवा
Elective 203 (B)	: ललित निबंध	किंवा
Elective 203 (C)	: वैचारिक मराठी साहित्य	
Elective 204 (A)	: साहित्यसमीक्षा	किंवा
Elective 204 (B)	: संशोधनशास्त्र	किंवा
Elective 204 (C)	: पाश्चात्य साहित्यसिद्धांत	

एम. ए. (मराठी) भाग - २

सत्र - III

Core 301	: प्राचीन व मध्ययुगीन कविता	
Core 302	: मराठी भाषा, बोली आणि व्याकरण	
Elective 303 (A)	: ग्रामीण साहित्य	किंवा
Elective 303 (B)	: दलित-आंबेडकरवादी साहित्य	किंवा
Elective 303 (C)	: आदिवासी साहित्य	किंवा
Elective 303 (D)	: वैदर्भीय साहित्याचा अभ्यास	
Foundation 304 (A)	: वाङ्मयीन चळवळी	किंवा
Foundation 304 (B)	: प्रसारमाध्यमे आणि साहित्यव्यवहार	किंवा
Foundation 304 (C)	: पर्यावरण आणि साहित्य	किंवा
Foundation 304 (D)	: उपयोजित मराठी आणि कौशल्ये	

सत्र - IV

Core 401	: मध्ययुगीन-आधुनिक गद्य	
Core 402	: भाषाविज्ञान	
Elective 403 (A)	: लोकसाहित्य	किंवा
Elective 403 (B)	: स्त्रीवादी साहित्य	किंवा
Elective 403 (C)	: तौलनिक साहित्याभ्यास	किंवा
Elective 403 (D)	: अनुवादित विश्वसाहित्याचा अभ्यास	
Foundation 404 (A)	: साहित्याचा सामाजिक, सांस्कृतिक अभ्यास	किंवा
Foundation 404 (B)	: चित्रपट आणि साहित्य	किंवा
Foundation 404 (C)	: अनुवादित भारतीय साहित्याचा अभ्यास	किंवा
Foundation 404 (D)	: मराठीचा भाषिक व्यवहार	

०००

संपादित-सुधारित अभ्यासक्रम

एम. ए. (मराठी) भाग - १

सत्र - I

101 : प्राचीन व मध्ययुगीन मराठी साहित्याचा इतिहास

घटक - 1

- साहित्येतिहास : संकल्पना व स्वरूप
- मराठी भाषा, साहित्य व महाराष्ट्र संस्कृती : प्रारंभकालीन जडणघडण
- प्राचीन व मध्ययुगीन मराठी साहित्याची सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
- प्राचीन व मध्ययुगीन मराठी साहित्य : प्रेरणा व अंतरंग

घटक - 2

- प्राचीन मध्ययुगीन मराठी पद्य : निर्मिती व स्वरूप
- प्राचीन मध्ययुगीन मराठी गद्य : निर्मिती व स्वरूप
- प्राचीन मध्ययुगीन विविध पंथ - संप्रदाय आणि त्यांचे कार्य
- विविध पंथसापेक्ष वाङ्मयनिर्मिती

घटक - 3

- मराठी संतसाहित्य - स्वरूप व अंतरंग
- संतसाहित्याची जडणघडण
- मराठी पंडिती साहित्य : स्वरूप व अंतरंग
- मध्ययुगीन पंडिती साहित्याची जडणघडण
- मध्ययुगीन मराठी साहित्याची विविध प्रचार-प्रसारमाध्यमे

घटक - 4

- मराठी शाहिरी वाङ्मय : स्वरूप व अंतरंग
- मराठी शाहिरी वाङ्मयाची जडणघडण
- मराठी बखर वाङ्मय : स्वरूप व अंतरंग
- मराठी बखर वाङ्मयाचा व प्रमुख बखरींचा स्थूल परिचय

संदर्भ ग्रंथ :

1. महाराष्ट्र सारस्वत (खंड 1 व खंड 2) - वि. ल. भावे, शं. गो. तुळपुळे
2. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड 1 ते 7 - अ. ना. देशपांडे
3. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड 1, 2, 3, 4 - महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
4. महाराष्ट्रातील पाच संप्रदाय - पं. रा. मोकाशी

5. महानुभाव पंथ आणि त्याचे वाङ्मय	- शं. गो. तुळपुळे
6. संतवाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती	- गं. बा. सरदार
7. पाच भक्तिसंप्रदाय	- र. रा. गोसावी
8. मुसलमान मराठी संतकवी	- रा. चिं. ढेरे
9. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना	- संपा. द. दि. पुंडे
10. संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य : काही अनुबंध	- रा. चिं. ढेरे
11. सातीग्रंथ : स्वरूप आणि समीक्षा	- कृ. पं. देशपांडे
12. पंडित कवी	- के. ना. वाटवे
13. बखर वाङ्मय : उद्गम आणि विकास	- बापूजी संकपाळ
14. मराठी बखर गद्य	- संपा. गं. ब. ग्रामोपाध्ये
15. मन्हाटी लावणी	- म. वा. धोंड
16. मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास : प्राचीन	- प्र. न. जोशी
17. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास	- ल. रा. नसिराबादकर
18. मराठी बखरवाङ्मय	- र. वि. हेरवाडकर
19. मराठी लावणी वाङ्मय	- गंगाधर मोरजे
20. संतसाहित्याचे बीजप्रवाह	- सतीश बडवे

०००

102 : साहित्यशास्त्र

घटक - 1

- साहित्यशास्त्र : संकल्पना व स्थूल स्वरूप
- ललित व ललितेतर साहित्य
- साहित्याचे घटक
- साहित्याचे प्रयोजन
- साहित्याची निर्मितप्रक्रिया

घटक - 2

- भारतीय साहित्यशास्त्र : भारतीय साहित्यमीमांसकांच्या संदर्भात उगम व जडणघडणीचा स्थूल परामर्श
- शब्दशक्ती : प्रकार व स्वरूप
- अलंकार विचार : स्वरूप व अंतरंग
- रस विचार : विविध उपपत्ती, स्वरूप व अंतरंग

घटक - 3

- ध्वनी विचार : स्वरूप व अंतरंग
- रीती विचार : स्वरूप व अंतरंग
- वक्रोक्ती विचार : स्वरूप व अंतरंग
- औचित्य विचार : स्वरूप व अंतरंग

घटक - 4

- बा. सी. मर्ढेकर यांचा साहित्यविचार व त्यांचे साहित्यसिद्धांत
- शरच्चंद्र मुक्तिबोध यांचा मानुषता सिद्धांत
- रा. भा. पाटणकर यांचा द्विध्रुवात्मकतेचा सिद्धांत
- द. ग. गोडसे यांचा पोतविचार
- भालचंद्र नेमाडे यांचा देशीयतेचा विचार

संदर्भ ग्रंथ

1. भारतीय साहित्यशास्त्र	- ग. त्र्यं. देशपांडे
2. रसभावविचार	- र. पं. कंगले
3. रसचर्चा	- पद्माकर दादेगावकर
4. सौंदर्यमीमांसा	- रा. भा. पाटणकर
5. पोत	- द. ग. गोडसे
6. सृष्टी, सौंदर्य आणि साहित्यमूल्य	- शरच्चंद्र मुक्तिबोध

7. सौंदर्य आणि साहित्य	- बा. सी. मर्ढेकर
8. वाङ्मयीन महात्मता	- बा. सी. मर्ढेकर
9. काव्यशास्त्रप्रदीप	- स. रा. गाडगीळ
10. रससूत्र	- नरहर कुरुंदकर
11. प्राचीन काव्यशास्त्र	- र. पं. कंगले
12. भारतीय साहित्यशास्त्र	- राम कापसे
13. भारतीय काव्यशास्त्राची उत्क्रांती	- वा. के. लेले
14. साहित्यविचार	- दि. के. बेडेकर
15. टीकास्वयंवर	- भालचंद्र नेमाडे

०००

103 : (A) कादंबरी (विशेष वाङ्मयप्रकार)

घटक - 1

- कादंबरी वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप
- कादंबरी या वाङ्मयीन आकृतिबंधाचे विविध घटक
- कादंबरी : आशयतत्त्वे व अभिव्यक्तिरूपे
- मराठी कादंबरीची ऐतिहासिक जडणघडण

घटक - 2

- वज्राघात ह. ना. आपटे
- इंदू काळे व सरला भोळे वा.म. जोशी

घटक - 3

- बळी विभावरी शिरूरकर
- कोसला भालचंद्र नेमाडे

घटक - 4

- ब-बळीचा राजन गवस
- माणूस मनोहर तल्हार

संदर्भ ग्रंथ

1. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार - संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर
2. कादंबरी - ल. ग. जोग
3. कादंबरी आणि मराठी कादंबरी - उषा हस्तक
4. गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी - संपा. विलास खोले
5. मराठी कादंबरीचा इतिहास - चंद्रकांत बांदिवडेकर
6. कादंबरी समीक्षा - श्री. मा. कुळकर्णी
7. मराठी कादंबरी : पहिले शतक - कुसुमावती देशपांडे
8. मराठी कादंबरी : तंत्र आणि विकास - प्र. वा. बापट, ना. वा. गोडबोले
9. कादंबरी : एक साहित्यप्रकार - हरिश्चंद्र थोरात
10. धार आणि काठ - नरहर कुरुंदकर
11. मराठी कादंबरी : आस्वादयात्रा - संपा. विजया राजाध्यक्ष
12. टीकास्वयंवर - भालचंद्र नेमाडे
13. कादंबरीविषयी - हरिश्चंद्र थोरात
14. मराठी नवकादंबरी - विलास सारंग

15. मुक्तिबोधांचे साहित्य	- रा.भा. पाटणकर
16. कोसलाबद्दल	- संपादक : बाबा भांड
17. कादंबरी : स्वरूप आणि समीक्षा	- द. भि. कुळकर्णी
18. 'ब-बळीचा' विषयी	- संपादक शरयू असोलकर

किंवा

103 : (B) नाटक (विशेष वाङ्मयप्रकार)

घटक -1

- नाटकी : कलाप्रकार आणि वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप
- नाटक : संहितामूल्य व प्रयोगमूल्य
- नाटकाचे घटक
- मराठी नाटकांची ऐतिहासिक जडणघडण

घटक -2

● संगीत सौभद्र	- बळवंत पांडुरंग किलोस्कर
● संगीत शारदा	- गोविंद बल्लाळ देवल

घटक -3

● मी जिंकलो मी हरलो	- विजय तेंडुलकर
● एक शून्य बाजीराव	- चिं. त्र्यं. खानोलकर

घटक - 4

● स्पर्श	- जयवंत दळवी
● किरवंत	- प्रेमानंद गज्जी

संदर्भ ग्रंथ

1. आजचे नाटककार	- संपा. दत्तात्रेय पुंडे, स्नेहल तावरे
2. दलित रंगभूमी	- भालचंद्र फडके
3. नाटक : एक चिंतन	- वसंत कानेटकर
4. कालचे नाटककार	- मु. श्री. कानडे
5. नाट्यस्वगत : स्वरूप आणि समीक्षा	- शकुंतला खोत
6. मराठी नाटक आणि रंगभूमी : पहिले शतक (1843-1943)	- वि. भा. देशपांडे
7. मराठीचे नाट्यतंत्र	- मो. द. ब्रम्हे
8. शोकाट्याचे साहित्यरूप	- सदा कऱ्हाडे
9. शोकांतिकेचा उदय	- विलास खोले
10. सुखात्मिकेचे स्वरूप	- गोकाककर व दंडगेकर

11. मराठी नाट्यपद : स्वरूप आणि समीक्षा	- अ. द. वेलणकर
12. आगळीवेगळी नाट्यरूपे	- रा. म. जाधव
13. रंगविमर्श	- नरहर कुरुंदकर
14. संगीत सौभद्र : घटना आणि स्वरूप	- संपा. व. दि. कुळकर्णी
15. मराठी नाटक आणि रंगभूमी (स्वातंत्र्योत्तर काळ)	- वि. भा. देशपांडे
16. खानोलकरांचे नाटक	- डॉ. माधवी वैद्य
17. तेंडुलकरांची नाटके : पाठ्य व प्रयोग	- डॉ. रमेश धोंगडे
18. जयवंत दळवी यांची नाटके : प्रवृत्तिशोध	- सु. रा. चुनेकर
19. दळवींची नाटके : एक अंतर्वेध	- स्वाती कर्वे

किंवा

103 : (C) कथा (विशेष वाङ्मयप्रकार)

घटक - 1

- कथा वाङ्मयप्रकार : संकल्पना व स्वरूप
- कथा या वाङ्मयप्रकाराचे विविध घटक
- कथेचे आशयतत्त्व आणि अभिव्यक्तिरूपे
- मराठी कथेची ऐतिहासिक जडणघडण

घटक -2

● तलावातील चांदणे	- गंगाधर गाडगीळ
● काजळमाया	- जी. ए. कुळकर्णी

घटक -3

● जेव्हा मी जात चोरली होती	- बाबूराव बागुल
● खळाळ	- आनंद यादव

घटक - 4

● आहे हे असं आहे	- गौरी देशपांडे
- तस प्रवाह (निवडक भारत सासणे) संपादक- प्रदीप कर्णिक व चंद्रकांत भोंजाळ (लोकवाङ्मय गृह)

संदर्भ ग्रंथ

1. मराठी कथासाहित्य	- म. ना. अदवंत
2. मराठी कथा : स्वरूप व आस्वाद	- दा. वि. कुळकर्णी
3. मराठी कथा : उद्गम आणि विकास	- इंदुमती शेवडे
4. मराठीतील कथारूपे	- रा. म. जाधव
5. मराठीतील कथनरूपे	- वसंत आबाजी डहाके

6. कथा : संकल्पना आणि समीक्षा - सुधा जोशी
7. मराठी दलित कथा - अविनाश डोळस
8. दलित कथा : उद्गम आणि विकास - प्रकाश खरात
9. ग्रामीण कथा : स्वरूप आणि विकास - वासुदेव मुलाटे
10. जी. ए. कुलकर्णीच्या कथा : एक अन्वयार्थ - धों. वि. देशपांडे
11. जीएंच्या महाकथा - द. भि. कुळकर्णी
12. स्त्रियांची नवकथा : वाटा आणि वळणे - मंगला वरखेडे
13. स्त्रियांचे कथालेखन - संपा. अरुणा ढेरे
14. कथा गौरीची - संपा. विद्या बाळ व इतर
15. आनंद यादव : साहित्य आणि जीवन - डॉ. एम. एस. कानडजे
16. दीर्घकथा : संकल्पना आणि स्वरूप - डॉ. मदन कुलकर्णी
17. मुक्त गौरी - डॉ. संध्या अमृते

०००

104 : (A) संत ज्ञानेश्वर (विशेष ग्रंथकार)

घटक - 1

- विशेष ग्रंथकाराचा अभ्यास : संकल्पना व स्वरूप
- लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व व साहित्यनिर्मिती : परस्परसंबंध
- यादवकालीन महाराष्ट्रीय सामाजिक, सांस्कृतिक व धार्मिक पर्यावरण
- संत ज्ञानेश्वर यांचे जीवनचरित्र व व्यक्तित्वाची जडणघडण

घटक - 2

- ज्ञानेश्वरी - अध्याय पहिला (संपा. डॉ. मदन कुलकर्णी)
- ज्ञानेश्वरी - अध्याय बारावा (संपादक - प्रा. श्री. मा. कुलकर्णी)

घटक - 3

- चांगदेव पासष्टी (संपादक - स्वामी नित्यबोधानंदतीर्थ, म. रा. सा. आणि संस्कृती मंडळ)
- अमृतानुभव (संपादक - म. शं. गोडबोले, प्रसाद प्रकाशन, पुणे)

घटक -4

- हरिपाठाचे अभंग संपा. डॉ. मदन कुलकर्णी व डॉ. आरती कुलकर्णी
- ज्ञानेश्वरांचे निवडक शंभर अभंग (अपार्थिवाचे गाणे) संपा. डॉ. नागनाथ कोतापळे व डॉ. द. ता. भोसले

संदर्भ ग्रंथ

1. श्रीज्ञानदेव : चरित्र, ग्रंथ व तत्त्वज्ञान - शं. वा. दांडेकर
2. ज्ञानदेव आणि नामदेव - शं. दा. पेंडसे
3. ज्ञानदेव आणि ज्ञानदेवी - संपा. रा. चिं. ढेरे
4. ज्ञानेश्वरांचे तत्त्वज्ञान - शं. दा. पेंडसे
5. ज्ञानेश्वर चरित्र आणि संशोधन - रा. ग हर्षे
6. श्रीज्ञानदेवदर्शन - संपा. डॉ. ब. स. येरकुंटवार
7. ज्ञानेश्वरी-प्रबोध - संपा. शंकर अभ्यंकर
8. ज्ञानेश्वरी : स्वरूप, तत्त्वज्ञान आणि काव्य - म. वा. धोंड
9. श्रीज्ञानेश्वरदर्शन : भाग 1 व भाग 2 - संपा. न. बा. देशमुख
10. ज्ञानदेवांचे व्यक्तिमत्त्व - सुशीला पाटील
11. ज्ञानेश्वरीतील शिकवण - श्री. मा. कुळकर्णी
12. ज्ञानेश्वरांचे श्रोतृसंवाद - द. भि. कुळकर्णी
13. ज्ञानेश्वरांची जीवननिष्ठा - गं. बा. सरदार
14. आठव ज्ञानदेवांचा, ज्ञानदेवीचा - यू. म. पठाण
१५. ज्ञानेश्वरी अध्याय बारावा - संपादक मेश्राम, वाटमोडे
१६. श्रीज्ञानेश्वरांचा वाङ्मयीन वारसा - डॉ. कादेरा तालीब शेख

104 : (B) वि. वा. शिरवाडकर (विशेष ग्रंथकार)

घटक -1

- विशेष ग्रंथकाराचा अभ्यास : संकल्पना व स्वरूप
- लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व व साहित्यनिर्मिती : परस्परसंबंध
- स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर काळातील महाराष्ट्रीय सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय पार्श्वभूमी
- वि. वा. शिरवाडकर यांचे जीवनचरित्र व व्यक्तित्वाची जडणघडण

घटक -2

- विशाखा (कवितासंग्रह / संपादक - वि. स. खांडेकर)
- कुसुमाग्रज : प्रवासी पक्षी (कवितासंग्रह-संपादक -प्रा. शंकर वैद्य)

घटक -3

- नटसम्राट (नाटक)
- जान्हवी (कादंबरी)

घटक - 4

- कुसुमाग्रजांच्या बारा कथा (कुसुमाग्रज) (संपा. बा. वा. दातार)
- विरामचिन्हे (ललितनिबंध)

संदर्भ ग्रंथ

1. कुसुमाग्रजांची नाटके - शोभना देशमुख
2. कविता कुसुमाग्रजांची - अक्षयकुमार काळे
3. कुसुमाग्रज : साहित्य समीक्षा - संपा. ग. वि. अकोलकर, बा. वा. दातार
4. नटसम्राट समीक्षा - संपा. गो. तु. पाटील
5. कुसुमाग्रज : साहित्यदर्शन - उषा देशमुख
6. वि. वा. शिरवाडकरांची नाट्यसृष्टी - विशाखा संजय कांबळे
7. कुसुमाग्रजांच्या कवितेचा उगम आणि विकास - द. दि. पुंडे
8. कुसुमाग्रज : शिरवाडकर : एक शोध - द. दि. पुंडे
9. कुसुमाग्रज गौरव - माधव गडकरी
10. तो प्रवास सुंदर होता - के. रं. शिरवाडकर

104 : (C) विशेष ग्रंथकार : यशवंत मनोहर

घटक - 1

- विशेष ग्रंथकाराचा अभ्यास : संकल्पना व स्वरूप
- लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व व साहित्यनिर्मिती : परस्परसंबंध
- साठोत्तरी, कालखंडातील महाराष्ट्रीय सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय पार्श्वभूमी
- डॉ. यशवंत मनोहर यांचे जीवनचरित्र व व्यक्तित्वाची जडणघडण

घटक - 2

- उत्थानगुंफा (कवितासंग्रह)
- स्वप्नसंहिता (कवितासंग्रह)

घटक -3

- रमाई (कादंबरी)
- मी यशोधरा (कादंबरी)

घटक-4

- परिवर्तनाचे पडघम (वैचारिक)
- साहित्याचे इहवादी सौंदर्यशास्त्र (साहित्यशास्त्र)

संदर्भ ग्रंथ

1. डॉ. यशवंत मनोहर : एक प्रज्ञाशील प्रतिभा - संपा. डॉ. अरुणा देशमुख
2. दलित कविता व दलित कवितेचे सौंदर्यशास्त्र - म. सु. पाटील
3. दलित कविता : नवे प्रवाह - महेंद्र भवरे
4. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह - भालचंद्र फडके
5. निळी पहाट - रा. ग. जाधव
6. आंबेडकरवादी मराठी साहित्य - यशवंत मनोहर
7. दलित कादंबरीची अभिनव वाटचाल - सुशीला ढगे
8. दलित कादंबरी - नंदा मेश्राम
9. उत्थान गुंफा : आकलनाचे आलेख - संपादक डॉ. अरुणा देशमुख
10. वैचारिक निबंधकार डॉ. यशवंत मनोहर - डॉ. शैलेंद्र लेंडे
11. डॉ. यशवंत मनोहर : नव निर्मावाची कार्यशाळा - डॉ. सुधीर भगत
12. बदलते विश्व आणि साहित्यापुढील आव्हाने - संपादक डॉ. प्रकाश राठोड

एम. ए. भाग 1

सत्र II

201 : आधुनिक मराठी साहित्याचा इतिहास

घटक - 1

- अव्वल इंग्रजी कालखंडातील राजकीय- सामाजिक-सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
- अव्वल इंग्रजी कालखंडातील आधुनिक मराठी साहित्याची निर्मितप्रक्रिया
- अव्वल इंग्रजी कालखंडातील मराठी साहित्य : स्वरूप व आशयसूत्रे
- अव्वल इंग्रजी कालखंडातील महाराष्ट्रीय प्रबोधनपर्व आणि आधुनिक मराठी साहित्याची जडणघडण

घटक -2

- मराठी नियतकालिके, त्यातील वाङ्मयाचे स्वरूप आणि त्यांचे मराठी वाङ्मयनिर्मितीतील योगदान
- मराठी निबंधवाङ्मय : स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर मराठी निबंधवाङ्मयाचा विविध टप्प्यांतील इतिहास
- मराठी कविता : स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर मराठी काव्याची ऐतिहासिक वाटचाल
- मराठी कादंबरीची ऐतिहासिक वाटचाल (स्वातंत्र्यपूर्व आणि स्वातंत्र्योत्तर)

घटक -3

1. स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर मराठी नाटकांचा इतिहास
2. मराठी कथा : स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर मराठी कथेचा स्थूल इतिहास
3. मराठीतील चरित्र आत्मचरित्र वाङ्मय : स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर वाटचाल
4. मराठीतील समीक्षा : ऐतिहासिक जडणघडण व प्रवास

घटक -4

- गांधीवादी मराठी साहित्य : स्थूल इतिहास
- दलित आंबेडकरवादी मराठी साहित्य : स्थूल इतिहास
- स्त्रीवादी मराठी साहित्य : स्थूल इतिहास
- ग्रामीण मराठी साहित्य : स्थूल इतिहास

संदर्भ ग्रंथ

1. आधुनिक मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो. म. कुळकर्णी
2. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड 4, 5, 6 - महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
3. प्रदक्षिणा : खंड 1, 2 - कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
4. मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप - संपा. गो. मा. पवार, म. द. हातकणंगलेकर
5. मराठी कथा : उद्गम आणि विकास - इंदुमती शेवडे
6. मराठी कादंबरी : पहिले शतक - कुसुमावती देशपांडे
7. अर्वाचीन मराठी काव्यदर्शन - अक्षयकुमार काळे

8. मार्क्सवाद आणि मराठी साहित्य - डॉ. वि. स. जोग
9. मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास - रा. के. लेले
10. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता - संपा. सुषमा करोगल
11. वाङ्मयेतिहासाची कल्पना - संपा. द. दि. पुंडे
12. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कऱ्हाडे
13. आंबेडकरवादी मराठी साहित्य - यशवंत मनोहर
14. गांधीवाद आणि. मराठी साहित्य - गो. म. कुळकर्णी
15. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह - भालचंद्र फडके
16. आजचे मराठी साहित्य - संपा. आशा सावदेकर आणि इतर
17. समकालीन मराठी साहित्य : प्रवृत्ती आणि प्रवाह - संपा. मदन धनकर आणि इतर
18. मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कऱ्हाडे
19. निवडक मराठी समीक्षा - संपा.- गो.मा. पवार व म.द. हातकणंगलेकर
20. मराठी समीक्षेची सद्यःस्थिती - वसंत आबाजी डहाके

०००

202 : आधुनिक कविता

घटक -1

- आधुनिक मराठी कविता : - संकल्पना आणि स्वरूप
- आधुनिक कविता : घटक आणि तत्त्वे
- आधुनिक मराठी कवितेची आशय आणि अभिव्यक्तिरूपे
- आधुनिक मराठी कवितेचे महत्त्वपूर्ण टप्पे व आधुनिक कवितेची ऐतिहासिक जडणघडण

घटक -2

- हरपले श्रेय (केशवसुतांची निवडक कविता) संपादक - रा. श्री. जोग
- तांबे यांची समग्र कविता प्रस्तावना - रा.श्री.जोग (व्हिनस प्रकाशन)

घटक -3

- मढेकरांची कविता : बा. सी. मढेकर
- ग्रामगीता (अध्याय 12, 19, 20) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज (ग्रामशुद्धी, जीवनशिक्षण, महिलोन्नती)

घटक-4

- अंतरिक्ष फिरलो पण (म.म. देशपांडे यांची निवडक कविता) संपादक-डॉ.द.भि. कुलकर्णी व डॉ. श्याम माधव धोंड
- मराठी दलित कविता संपादक बी. रंगराव (साहित्य अकादमी)

संदर्भ ग्रंथ

1. कविता : संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा - वसंत पाटणकर
2. काही अर्वाचीन कवी : जाणिवा आणि शैली - सुधीर रसाळ
3. अर्वाचीन मराठी काव्यदर्शन - अक्षयकुमार काळे
4. दलित कविता - म. सु. पाटील
5. मराठी कविता : स्वरूप आणि विवेचन - निशिकांत ठकार
6. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता - संपा. सुषमा करोगल
7. कविता आणि प्रतिमा - सुधीर रसाळ
8. कवितेविषयी - संपा. वसंत आबाजी डहाके
9. केशवसुत समीक्षा - संपा. नाडकर्णी आणि इतर
10. मढेकरांची कविता : एक अभ्यास - धों. वि. देशपांडे
11. मढेकरांची कविता : आकलन, आस्वाद आणि चिकित्सा - अक्षयकुमार काळे
12. मढेकरांची कविता : स्वरूप आणि संदर्भ - खंड 1 व 2 - विजया राजाध्यक्ष
13. अर्वाचीन मराठी काव्यमीमांसा - संपा.राजेंद्र नाईकवाडे आणि इतर
14. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज : व्यक्ती आणि वाङ्मय - संपा. अक्षयकुमार काळे
15. मराठी कविता : परंपरा आणि दर्शन - संपा. रवींद्र शोभणे
16. तांबे आणि त्यांचे गीतिकाव्य - भ. श्री. पंडित
17. तांबे : एक अध्ययन - रा. अ. काळेले

203 : (A) मराठी निबंध वाङ्मय

घटक - 1

1. निबंध : उगम, संकल्पना आणि स्वरूप
2. वैचारिक निबंध : प्राचीन व अर्वाचीन अनुबंध
3. 'निबंध' ह्या आकृतिबंधाची घटकतत्त्वे
4. वैचारिक निबंधाची वाटचाल : स्वातंत्र्यपूर्व आणि स्वातंत्र्योत्तर कालखंड

घटक -2

- लोकहितवादींची शतपत्रे : संपादक - पु. ग. सहस्रबुद्धे (साहित्य अकादमी)
- चिपळूणकर लेखसंग्रह - संपादक - मा. ग बुद्धिसागर (साहित्य अकादमी)

घटक -3

- विनोबा सारस्वत - संपादक राम शेवाळकर (साहित्य अकादमी)
- भारताचा राष्ट्रवाद (पु. ग. सहस्रबुद्धे यांचे निवडकलेख) - संपादक स.ह. देशपांडे व य. शं. लेले

घटक -4

- भजन - नरहर कुरुंदकर
- नव्या युगाची स्पंदने (गं. बा. सरदार यांचे लेख) - संपादक प्र. चिं. शेजवलकर

संदर्भ ग्रंथ

1. निबंध : शास्त्र व कला - प्र. न. जोशी
2. मराठी निबंध-लघुनिबंध : स्वरूपविवेचन - वि. पा. देऊळगावकर, चंद्रकांत देऊळगावकर
3. मराठी निबंधाची वाटचाल - शं. गो. तुळपुळे
4. अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका - गं. बा. सरदार
5. वाङ्मयीन निबंधलेखन - रा. ग. जाधव
6. मराठी निबंध : स्वरूप - गिरीश मोरे
8. प्रदक्षिणा : खंड 1, 2 - संपा. अनिरुद्ध कुळकर्णी कॉन्टिनेंटल प्रकाशन
9. मराठी निबंध - म. वि. फाटक
10. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड 4, 5, 6, 7 - महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
11. आजचे निबंध - म. वि. फाटक, ज. के. रानडे
12. नरहर कुरुंदकर : ते होते जीवित - संपादन प्रा. मधुकर राहेगावकर
13. वैचारिक निबंधाची परीकमा - डॉ. विजया गेडाम

203 (B) : ललित निबंध

घटक -1

- ललित निबंध : संकल्पना व स्वरूप
- ललित निबंधाचे उपप्रकार 1. आठवणी व अनुभव, 2. लघुनिबंध, 3. प्रवासलेख, 4. व्यक्तिचित्रे, 5. ललितलेख
- ललितगद्यलेखन : आकृतिबंधाची घटकतत्त्वे
- ललित निबंध लेखन : स्वातंत्र्यपूर्व आणि स्वातंत्र्योत्तर इतिहास

घटक - 2

- गुजगोष्टी - ना.सी. फडके
- गणगोत - पु. ल. देशपांडे

घटक -3

- करंदीकरांचे समग्र लघुनिबंध - संपादक विजया राजाध्यक्ष
- प्रेमातून प्रेमाकडे - अरुणा ढेरे

घटक -4

- वनवास - प्रकाश नारायण संत
- मौनराग - महेश एलकुंचवार

संदर्भ ग्रंथ

1. मराठी निबंध : लघुनिबंध : स्वरूप विवेचन - वि.पां. देऊळगावकर
2. ललित गद्याचे तात्त्विक स्वरूप आणि मराठी लघुनिबंधाचा इतिहास - आनंद यादव
3. ललित साहित्यातील आकृतिबंधाची जडणघडण - मधु कुलकर्णी
4. मराठी प्रवासवर्णने - वसंत सावंत
5. प्रदक्षिणा : खंड 1, 2 - संपा. अनिरुद्ध कुलकर्णी
6. गद्यप्रासाद - संपा. म. ना. अदवंत, भीमराव कुलकर्णी
7. मराठीतील ललित गद्य : विचार आणि विस्तार
(अक्षरयात्रा 2011-12) - संपा. उज्ज्वला मेंहेदळे
8. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड 2 - अ. ना. देशपांडे
9. अमृतसिद्धी खंड 1 व खंड 2 - संपादक स.ह. देशपांडे
10. लघुनिबंध ते मुक्तगद्य - वि.शं.चौगुले
11. साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया - आनंद यादव
12. बातचीत : महेश एलकुंचवारांशी - संजय आर्वीकर, आशीष राजाध्यक्ष
13. अरुणोदय - डॉ. स्वाती शिंदे-पवार
14. प्रतिनिधिक लघुनिबंध संग्रह - संपा. - के. ज. पुरोहित (साहित्य अकादमी)

203 (C) : वैचारिक मराठी साहित्य

घटक -1

- वैचारिक मराठी साहित्य : संकल्पना व स्वरूप
- मराठीतील वैचारिक साहित्याचा उगम आणि विकास : प्राचीन ते अर्वाचीन
- विचारप्रधान मराठी साहित्य : अभिव्यक्तीची प्रमुख आशयसूत्रे
- आधुनिक मराठी वैचारिक साहित्याचा इतिहास : स्थूल विवेचन

घटक - 2

1. लोकमान्य टिळकांचे निबंध - संपादक राम शेवाळकर
2. आगरकर लेखसंग्रह - संपादक ग. प्र. प्रधान

घटक - 3

- प्रबोधनाचा पूर्वरंग (महात्मा फुले यांचे निवडक लेखन) - संपादक डॉ. ल. रा. नासिराबादकर
- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे निवडक लेख - संपादक डॉ. गंगाधर पानतावणे

घटक - 4

- तिमिरातुनी तेजाकडे - डॉ. नरेंद्र दाभोळकर
- वाङ्मयीन संस्कृती - डॉ. सुधीर रसाळ

संदर्भ ग्रंथ

1. रा. के. लेले - मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास
2. टिळक विचार - भा. कृ. केळकर
3. आधुनिक मराठी गद्याचा पायाभूत अभ्यास - संपा. वासुदेव मुलाटे आणि इतर
4. लोकहितवादी : काल आणि कर्तृत्व - निर्मलकुमार फडकुले
5. महात्मा फुले : शोधाच्या नव्या दिशा - संपा. हरी नरके
6. महात्मा फुले : व्यक्ती आणि विचार - गं. बा. सरदार
7. फुले-आंबेडकर : शोध आणि बोध - भालचंद्र फडके
8. गांधीवाद आणि आधुनिक मराठी साहित्य - द. दि. पुंडे
9. मार्क्सवाद आणि मराठी साहित्य - वि. स. जोग
10. आंबेडकरवादी मराठी साहित्य - यशवंत मनोहर
11. दलित वैचारिक वाङ्मय - गंगाधर पानतावणे
12. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो. म. कुळकर्णी
13. पत्रकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - गंगाधर पानतावणे
14. निबंधकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - यशवंत मनोहर
15. मराठी साहित्यातील विवेकवाद - शैलेंद्र लेंडे

204 (A) : साहित्यसमीक्षा

घटक - 1

- समीक्षा : संकल्पना व स्वरूप, प्राचीन व अर्वाचीन साहित्यसमीक्षा
- समीक्षेची प्रयोजने आणि समीक्षेचे मुख्य प्रकार : आस्वादक (उपयोजित) आणि सैद्धांतिक (तात्त्विक)
- समीक्षेचे कार्य, समीक्षा व्यवहार आणि प्रक्रिया : विविध घटकतत्त्वे
(वाचन, अर्थनिर्णयन, आस्वादाने, विश्लेषण, मूल्यमापन)
- मराठी समीक्षेची वाटचाल : स्वातंत्र्यपूर्व आणि स्वातंत्र्योत्तर कालखंड

घटक - 2

- रूपवाद आणि सौंदर्यवाद
- मानसशास्त्रीय समीक्षा आणि आदिबंधात्मक समीक्षा
- चरित्रात्मक समीक्षापद्धती आणि समाजशास्त्रीय समीक्षा पद्धती
- स्त्रीवादी व देशीवादी समीक्षा

घटक - 3

- निवडक मराठी समीक्षा -संपादक गो. मा. पवार/ म. द. हालकणंगलेकर
- भारतीय दलित साहित्य - संपादक शरणकुमार लिंगबाळे
(विभाग 1 मधील 12 लेख अभ्यासक्रमात फक्त)

घटक - 4

- हिमवंतीची सरोवरे - द. भि. कुळकर्णी - प्रस्तावना म. द. हातकणंगलेकर
- निवडक समीक्षा - रा.ग. जाधव - प्रस्तावना म. द. हातकणंगलेकर

संदर्भ ग्रंथ

1. आधुनिक समीक्षा सिद्धांत - मिलिंद मालशे, अशोक जोशी
2. समीक्षेची नवी रूपे - गंगाधर पाटील
3. विसाव्या शतकातील मराठी समीक्षा - संपा. विलास खोले
4. गेल्या अर्ध शतकातील मराठी समीक्षा - संपादक डॉ. विलास खोले
5. शैलीवैज्ञानिक समीक्षा - रमेश धोंगडे
6. रसास्वाद : वाङ्मय आणि कला - माधव आचवल
7. रसग्रहण : कला आणि स्वरूप - गो. म. कुळकर्णी
8. नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह - संपा. गो. म. कुळकर्णी
9. वाङ्मयीन रसास्वाद - भीमराव कुळकर्णी
10. साहित्याचे तत्त्वज्ञान - वि. ना. ढवळे
11. संहितासमीक्षा आणि पारिभाषिक संज्ञा - वसंत दावतर

12. मराठी टीका	- संपा. वसंत दावतर
13. आत्मलक्ष्यी समीक्षा	- रमेश धोंगडे
14. टीकाविवेक	- श्री. के. क्षीरसागर
15. साठोत्तरी मराठी समीक्षा	- केशव सट्टे
16. देशीयता ते जागतिकीकरण	- मदन कुळकर्णी
17. समीक्षेतील नव्या संकल्पना	- मनोहर जाधव
18. टीकास्वयंवर	- भालचंद्र नेमाडे
19. मराठी समीक्षेची सद्यःस्थिती	- वसंत आबाजी डहाके
20. समीक्षामीमांसा	- गंगाधर पाटील
21. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन	- डॉ. अश्विनी धोंगडे

किंवा

204 (B) : संशोधनशास्त्र

घटक - 1

- संशोधन : संकल्पना व स्वरूप
- संशोधनाचे हेतू व प्रयोजन
- संशोधनाची आवश्यकता
- उत्तम संशोधकाचे गुणविशेष
- संशोधनाची प्रक्रिया

घटक - 2

- संशोधनाचे प्रकार व व्याप्ती - विज्ञान संशोधन, सामाजिक संशोधन, भाषिक संशोधन, साहित्य व कला संशोधन
- भाषा क्षेत्रातील संशोधनाचे स्वरूप
- वाङ्मय क्षेत्रातील संशोधनाचे स्वरूप
- वाङ्मय संशोधनाच्या विविध पद्धती
- वाङ्मय संशोधनाची साधने -पुस्तके, नियतकालिके, कोशवाङ्मय, सूचिवाङ्मय, हस्तलिखिते, शिलालेख, ताम्रपट इत्यादि

घटक -3

- वाङ्मय संशोधनाची विविध अभ्यासक्षेत्रे
- साहित्यकृतीनिष्ठ संशोधन
- साहित्यप्रकारनिष्ठ संशोधन
- लेखकनिष्ठ संशोधन

- कालखंडनिष्ठ संशोधन
- भाषिक संशोधन
- लोकसाहित्यविषयक संशोधन
- तौलनिक साहित्याभ्यास

घटक -4

- संशोधन आराखड्याचे लेखन व प्रारुपाची मांडणी :
- संशोधन समस्या व समस्येची मांडणी
- संशोधनाची उद्दिष्टे
- संशोधनाचे गृहितक
- संशोधन सामग्री व साधने
- संशोधनाची अभ्यासपद्धती
- संदर्भ सूची, परिशिष्टे व इतर

संदर्भ ग्रंथ

1. सामाजिक संशोधन पद्धती	- पु. ल. भांडारकर
2. मराठी साहित्य संशोधन : स्वरूप आणि दिशा	- श. रा. राणे
3. शोधनिबंधाची लेखनपद्धती	- स. गं. मालशे
4. प्रबंध कसा लिहावा ?	- जयंत वेलणकर
5. संशोधन पद्धती : प्रक्रिया आणि अंतरंग	- दु. का. संत
6. भाषा व साहित्य संशोधन : खंड 1,2,3.	- संपा. वसंत जोशी आणि इतर
7. मराठी संशोधनविद्या	- उषा देशमुख
8. साहित्यशोधणी	- उषा देशमुख
9. संशोधन : सिद्धांत आणि पद्धती	- संपा. सु. रा. चुनेकर
10. संशोधन : सिद्धांत आणि पद्धती	- सदा कऱ्हाडे
11. संशोधनाची क्षेत्रे आणि पद्धती	- जयश्री पाटणकर

किंवा

204 : (C) पाश्चात्य साहित्यसिद्धांत

घटक -1

- पाश्चात्य साहित्यशास्त्राचे स्थूल स्वरूप
- प्लेटोचा काव्यासंबंधीचा विचार
- अॅरिस्टॉटलची काव्यविषयक भूमिका

- अनुकृतीचा सिद्धांत
- कॅथार्सिसचा सिद्धांत

घटक -2

- क्रोचे यांचा साहित्यविचार
- कोलरिज यांचा साहित्यविचार
- कांटचा साहित्यविचार
- विलियम वर्डस्वर्थ यांचा साहित्यविचार
- आय. ए. रिचर्ड्स यांचा साहित्यविचार
- टी. एस. इलियट यांचा साहित्यविचार

घटक -3

- अभिजातवाद : साहित्यसिद्धांत
- स्वच्छंदतावाद (रोमँटिसिझम) साहित्यसिद्धांत
- वास्तववाद : साहित्यसिद्धांत
- अतिवास्तववाद / अतिवास्तववाद : साहित्यसिद्धांत

घटक - 4

- अस्तित्ववाद : साहित्यसिद्धांत
- मार्क्सवादी व उत्तर-मार्क्सवादी पाश्चात्य साहित्यसिद्धांत
- आधुनिकतावादी व उत्तर- आधुनिकतावादी पाश्चात्य साहित्यसिद्धांत
- संरचनावादी व उत्तर-संरचनावादी पाश्चात्य साहित्यसिद्धांत

संदर्भ ग्रंथ

1. आधुनिक साहित्यसिद्धांत	- मिलिंद मालशे, अशोक जोशी
2. साहित्य - सिद्धांत (अनुवाद)	- गं. मालशे
3. मार्क्सवाद - उत्तर मार्क्सवाद	- अशोक चौसाळकर
4. पाश्चात्य साहित्यशास्त्र : सिद्धांत आणि संकल्पना	- सुरेश धायगुडे
5. अँरिस्टाटलचे काव्यशास्त्र	- गो. वि. करंदीकर
6. क्रोचेचे सौंदर्यशास्त्र : एक भाष्य	- रा. भा. पाटणकर
7. कांटची सौंदर्यमीमांसा	- रा. भा. पाटणकर
8. कलेची मूलतत्त्वे	- अनु. स. गं. मालशे, मिलिंद मालशे
9. समीक्षेतील नव्या संकल्पना	- संपा. मनोहर जाधव
10. संरचनावाद, उत्तर -संरचनावाद व प्राच्य काव्यशास्त्र	- गोपीचंद नारंग

एम. ए. भाग - २

सत्र - III

301 : प्राचीन आणि मध्ययुगीन मराठी काव्य

घटक - 1

- प्राचीन मध्ययुगीन मराठी काव्यांचे स्वरूप
- प्राचीन मध्ययुगीन मराठी काव्यातील विविध आशयतत्त्वे
- प्राचीन मध्ययुगीन मराठी काव्याची अभिव्यक्तिरूपे
- प्राचीन मध्ययुगीन मराठी काव्याचे विविध प्रवाह व इतिहास

घटक - 2

- महाद्वाराच्या पायरीशी संपादक - हेमंत इनामदार
- एकनाथ वाङ्मयदर्शन संपादक - भगवंत देशमुख (साहित्य अकादमी)

घटक - 3

- तुकारामांचे निवडक १०० अंभंग संपादक - गजमल माळी, डॉ. श्री. म. पिंगे
- श्रीमत् दासबोध : सार्थ व सटीक (समर्थ रामदास) संपादक - डॉ. श्रीकृष्ण देशमुख

घटक -4

- दमयंती स्वयंवर - रघुनाथपंडित संपादक - अ. का. प्रियोळकर
- पैजण संपादक - म. ना. अदवंत

संदर्भ ग्रंथ

1. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड 1 ते 7 - अ. ना. देशपांडे
2. महाराष्ट्रातील पाच संप्रदाय - पं. रा. मोकाशी
3. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप - ह. श्री. शेणोलीकर
4. संत कवयित्री - इंदुमती शेवडे
5. ओवी ते लावणी - श्री. रं. कुलकर्णी
6. संत, पंत आणि तंत - श्री. म. माटे
7. मराठी आख्यान कवित्त - गं. ब. ग्रामोपाध्ये
8. पुन्हा तुकाराम - संपा. दि. पु. चित्रे
9. प्राचीन मराठीच्या नवधारा - रा. चिं. ढेरे
10. संतकवी तुकाराम : एक चिंतन - निर्मलकुमार फडकुले
11. प्राचीन मराठी कविपंचक - द. सी. पंगू
12. एकनाथदर्शन - संपा. हे. वि. इनामदार

13. मध्ययुगीन मराठी साहित्य : एक पुनर्विचार - श्री. रं. कुलकर्णी
14. महाकाव्य : स्वरूप, आणि समीक्षा - द. भि. कुळकर्णी
15. श्री ज्ञानेश्वरांचा वाङ्मयीन वारसा - डॉ. कादेरा तालीब शेख
16. पाच भक्तिसंप्रदाय - र. रा. गोसावी
17. भागवतोत्तम संत एकनाथ - शं. दा. पेंडसे
18. मन्हाटी लावणी - डॉ. म. वा. धोंड
19. समर्थ दर्शन - संपादन प्राचार्य डॉ. कावळे, अनिरुद्ध कुलकर्णी
20. समर्थ साहित्यातील आकृतिबंध - डॉ. सौ. उषा जोशी

०००

302 : मराठी भाषा, बोली आणि व्याकरण

घटक - 1

- मराठी भाषेची पूर्वपीठिका
- मराठी भाषेची उत्पत्ती आणि विकास
- भाषाकुल संकल्पना व मराठी भाषा
- मराठी भाषेच्या कालिक अवस्था : प्राचीन मराठी, मध्यकालीन मराठी, अर्वाचीन मराठी

घटक - 2

- प्रमाण भाषा व बोली : सहसंबंध
- मराठीचे भाषिक प्रदेश व बोली भूगोल
- मराठी प्रमाण भाषा
- मराठीच्या प्रमुख बोलींचे भाषिक स्वरूप
- विदर्भातील मराठी बोलींचे भाषिक विशेष : वऱ्हाडी, नागपुरी व झाडीपट्टी बोली

घटक -3

- भाषिक प्रभावाची संकल्पना व भाषिक आदानप्रदान
- मराठी भाषेवरील इंग्रजी भाषेचा प्रभाव
- मराठी भाषेवरील फार्सी व हिंदी भाषेचा प्रभाव
- मराठीवरील दाक्षिणात्य भाषांचा प्रभाव
- मराठीतील पारिभाषिक शब्द

घटक - 4

- मराठीची व्याकरणव्यवस्था
- शब्दांच्या जाती
- विभक्तीविचार
- प्रयोगविचार
- काळ व लिंगविचार
- मराठीची प्रमाण लेखनपद्धती

संदर्भ ग्रंथ

1. मराठी भाषेचा संसार - अशोक केळकर
2. मराठी प्रमाणभाषेचे स्वरूप - सुहासिनी लहू
3. मराठी भाषिक अभ्यास : ऐतिहासिक आणि वर्णनात्मक - मु. श्री. कानडे
4. भाषा आणि संस्कृती - ना. गो. कालेलकर
5. झाडीबोली - हरिश्चंद्र बोरकर

6. नागपुरी बोली - वसंत व-हाडपांडे
7. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे
8. भाषा : इतिहास व भूगोल - ना. गो. कालेलकर
9. मराठी भाषा : उद्गम आणि विकास - कृ. पा. कुळकर्णी
10. यादवकालीन मराठी भाषा - शं. गो. तुळपुळे
11. भाषा : स्वरूप व सौंदर्य - वा. के. लेले
12. भाषाविवेक - मंगेश विठ्ठल राजाध्यक्ष
13. मराठीचा शैलीविचार - अशोक केळकर, रमेश धोंगडे
14. सुगत मराठी व्याकरण व लेखन - मो. रा. वाळंबे (सुधारित आवृत्ती)
15. वैखरी : भाषाव्यवहार - अशोक केळकर
16. मराठीचे व्याकरण - डॉ. लीला गोविलकर
17. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप - मो. रा. वाळंबे
18. मराठी लेखनकोश - अरुण फडके

०००

303 : (A) ग्रामीण साहित्य

घटक - 1

- ग्रामीण साहित्य : संकल्पना, स्वरूप व विविध भूमिका
- ग्रामीण साहित्याच्या निर्मितीसंबंधीची कारणमीमांसा व विविध प्रेरणा
- ग्रामजीवन, ग्रामवास्तव, गावगाडा व ग्रामीण साहित्य : अनुबंध
- ग्रामीण साहित्यातील विविध वाङ्मयप्रकारांची ऐतिहासिक वाटचाल

घटक -2

1. चारिमैरा (कादंबरी) - सदानंद देशमुख
2. गावठाण (कादंबरी) - कृष्णात खोत

घटक - 3

1. शिळान आणि आठ कथा (कथासंग्रह) - उद्धव शेळके
2. लाल चिखल (निवडक भास्कर चंदनशिव) (कथासंग्रह) - संपादक इंद्रजित भालेराव

घटक - 4

1. पेरा (काव्यसंग्रह) - इंद्रजित भालेराव
2. पिढियेस्तर प्यादेमात (काव्यसंग्रह) - संतोष पद्माकर पवार

संदर्भ ग्रंथ

1. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या - आनंद यादव
2. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि शोध - नागनाथ कोत्तापल्ले
3. ग्रामीण साहित्य : एक चिंतन - द. ता. भोसले
4. ग्रामीण कथा - वासुदेव मुलाटे
5. मराठी प्रादेशिक कादंबरी : तंत्र व स्वरूप - मदन कुलकर्णी
6. ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास - चंद्रकुमार नलगे
7. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - कैलास सार्वेकर
8. बारोमास : एक अन्वयार्थ - संपादक डॉ. विजय पाटील
9. मराठी ग्रामीण साहित्य : परिसर आणि प्रवाह - गो. म. कुलकर्णी
10. मराठी ग्रामीण कादंबरी - रवींद्र ठाकर
11. ग्रामीण कादंबरी : आकलन आणि विश्लेषण - रामचंद्र काळुंखे
12. इंद्रजित भालेराव यांची कविता - प्रा. मारोती घुगे
13. कवितेचा अंतःस्वर - डॉ. देवानंद सोनटक्के

303 : (B) दलित-आंबेडकरवादी साहित्य

घटक - 1

- दलित साहित्य : संकल्पना, स्वरूप आणि निर्मितीची पार्श्वभूमी
- दलित-आंबेडकरवादी साहित्याची प्रेरणा व प्रभावक्षेत्रे
- दलित आंबेडकरी साहित्यातील विविध आकृतिबंधांची जडणघडण व ऐतिहासिक वाटचाल

घटक -2

1. बलुतं	- दया पवार
2. आयदान	- उर्मिला पवार

घटक-3

1. इस्कोट	- भीमसेन देठे
2. राघववेळ	- नामदेव कांबळे

घटक - 4

1. गोलपिठा	- नामदेव ढसाळ
2. उत्खनन	- केशव मेश्राम

संदर्भ ग्रंथ

1. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह	- भालचंद्र फडके
2. दलित साहित्य : सिद्धांत आणि स्वरूप	- यशवंत मनोहर
3. दलित साहित्य : आजचे क्रांतिविज्ञान	- भालचंद्र फडके
4. दलित कविता	- म. सु. पाटील
5. दलित आत्मकथने	- वासुदेव मुलाटे
6. दलित रंगभूमी	- संपा. भालचंद्र फडके
7. दलित कथा : उद्गम आणि विकास	- प्रकाश खरात
8. निळी पहाट	- रा. ग. जाधव
9. आंबेडकरवादी मराठी साहित्य	- यशवंत मनोहर
10. दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन	- गंगाधर पानतावणे
11. दलित साहित्य : दिशा आणि दिशांतर	- दत्ता भगत
12. दलित चळवळ आणि साहित्य	- कृष्णा किरवले
13. दलित वाङ्मय : प्रेरणा व प्रवृत्ती	- शंकरराव खरात
14. दलित साहित्य	- वामन निंबाळकर
15. दलित साहित्याचा इतिहास	- म. सु. पगारे

16. दलित कथा : उद्गम आणि विकास	- प्रकाश खरात
17. दलित साहित्य एक अभ्यास	- अर्जुन डांगळे
18. दलित स्त्रियांची आत्मकथने स्वरूप आणि चिकित्सा	- मनोहर जाधव
19. शतकातील दलित विचार	- संपा. शरणकुमार लिंबाळे
20. दलित साहित्य : विचार आणि वैभव	- अनिल गजभिये

किंवा

303 : (C) आदिवासी साहित्य

घटक - 1

- आदिवासी साहित्य : संकल्पना व स्वरूप
- आदिवासी साहित्याची तात्त्विक भूमिका
- आदिवासी साहित्याच्या निर्मितीसंबंधीची कारणमीमांसा
- आदिवासी साहित्याची प्रेरणा व प्रभावक्षेत्रे
- आदिवासी समाज, आदिवासी संस्कृती व आदिवासी साहित्य : परस्परसंबंध

घटक -2

- आदिवासी साहित्यातून घडणारे समाज व संस्कृतिदर्शन
- आदिवासी साहित्याची आदिवासी व आदिवासीतर साहित्यिकांकडून झालेली निर्मिती
- आदिवासी साहित्यातील प्रमुख आशयसूत्रे
- आदिवासी साहित्याचे भाषिक रूप
- आदिवासी साहित्यातील विविध साहित्यप्रकारांची ऐतिहासिक जडणघडण

घटक -3

1. झेलझपाट (कादंबरी)	- मधुकर वाकोडे
2. वाडा (कादंबरी)	- माधव सरकुंडे

घटक - 4

1. शतकातील आदिवासी कविता (संपादित कवितासंग्रह)	- संपादक -विनायक तुमराम
2. आकांत (कथासंग्रह)	- बाबाराव मडावी

संदर्भ ग्रंथ

1. आदिवासी साहित्य : स्वरूप आणि समीक्षा	- विनायक तुमराम
2. आदिवासी मराठी साहित्य : एक अभ्यास	- ज्ञानेश्वर वाल्हेकर
3. आदिवासी साहित्य : दिशा आणि दर्शन	- विनायक तुमराम
4. आदिवासी साहित्य : शोध आणि समीक्षा	- बाबाराव मडावी

5. आदिवासी साहित्य : चिंतन आणि चिकित्सा	- तुकाराम रोंगटे
6. आदिवासी मराठी साहित्य : स्वरूप व समस्या	- प्रमोद मुनघाटे
7. आदिवासी कादंबरी आणि इतर	- प्रमोद मुनघाटे
8. महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती	- गोविंद गारे
9. आदिवासी समस्या आणि बदलते संदर्भ	- गोविंद गारे
10. आदिवासी चळवळ : स्वरूप आणि दिशा	- दीपक गायकवाड
11. आदिवासी लोकगीतातील स्त्रीजीवन	- अलका हिवाळे
12. वैदर्भीय आदिवासी जीवन आणि संस्कृती	- शैलजा देवगावकर
13. आदिवासी : समाज, संस्कृती आणि साहित्य	- संपा. वैजनाथ अनमुलवाड
14. आदिवासी लोकसाहित्य : शोध आणि बोध	- संजय लोहकरे
15. आदिवासी साहित्य : विविधांगी आयाम	- माहेश्वरी गावीत

किंवा

३०३ : (D) वैदर्भीय साहित्याचा अभ्यास

घटक -१

विदर्भ : भौगोलिक क्षेत्र व सामाजिक-सांस्कृतिक इतिहास
विदर्भ : प्राचीन, मध्ययुगीन व अर्वाचीन वाङ्मयीन परंपरा
विदर्भ : वऱ्हाडी, नागपुरी व झाडीपट्टी बोलीभाषा व त्यांचे स्वरूप
विदर्भ : विदर्भातील साहित्याची आधुनिक काळातील जडणघडण

घटक -२

चिरेबंद (कादंबरी) : रवींद्र शोभणे
अकसदीचे दाने (कथासंग्रह) : प्रतिमा इंगोले

घटक-३

कविता विदर्भाची (संपादित काव्यसंग्रह) : संपादक - आशा सावदेकर
वऱ्हाडी मानसं (नाटक) : पुरुषोत्तम दारव्हेकर

घटक-४

तारकांचे गाणे (ललितनिबंध) : राम शेवाळकर
संग्राम (आत्मचरित्र) : सीमाताई साखरे

संदर्भ ग्रंथ

१. विदर्भातील नाटककार प्रतिभा कुळकर्णी
२. वैदर्भीय मराठी कादंबरी संपा. जनार्दन काटकर, धनराज माने
३. वैदर्भीय कथेतील स्त्री- व्यक्तिरेखा पूजा आकोटकर
४. विदर्भ : विविध दिशा व दर्शन श्रीकांत तिडके
५. विदर्भीय आदिवासी जीवन आणि संस्कृती शैलजा देवगावकर
६. विदर्भाचा इतिहास शं. गो. कोलारकर
७. निवडक युगवाणी भाग १, भाग २ संपा. वामन तेलंग
८. झाडीपट्टीची दंडार हरिश्चंद्र बोरकर
९. भोसलेकालीन नागपूर भा. रा. अंधारे
१०. नागपूर नगरी त्रिशताब्दी इतिहासग्रंथ संपा. भा. रा. अंधारे, शांता कोठेकर
११. नागपूर प्रांताचा इतिहास मा. ज. कानेटकर
१२. विदर्भातील दलित चळवळीचा इतिहास एच. एल. कोसारे
१३. विदर्भातील बौद्ध धम्माचा इतिहास प्रदीप शालीकराम मेश्राम
१४. मराठी साहित्य : इतिहास आणि संस्कृती वसंत आबाजी डहाके
१५. विदर्भातील सत्यशोधकी साहित्याचा इतिहास अशोक चोपडे

०००

304 : (A) वाङ्मयीन चळवळी

घटक - 1

- मराठीतील वाङ्मयीन चळवळी : संकल्पना, स्वरूप उगम आणि विकास
- प्राचीन काळातील संप्रदायनिष्ठ, धार्मिक - आध्यात्मिक चळवळी : संकल्पना व स्वरूप
- प्राचीन कालखंडातील वाङ्मयीन चळवळींची धार्मिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
- मराठीतील वाङ्मयीन चळवळींचा ऐतिहासिक आढावा : प्राचीन काळ

घटक - 2

- अर्वाचीन काळातील वाङ्मयीन चळवळी : संकल्पना, स्वरूप, उगम आणि विकास
- वृत्तपत्रे, वाङ्मयीन नियतकालिके आणि मराठी साहित्य : अनुबंध : १८३२ ते १८८५
- वृत्तपत्रे, वाङ्मयीन नियतकालिके आणि मराठी साहित्य : १८८५ ते १९४७
- अर्वाचीन वाङ्मयीन चळवळींची सामाजिक सांस्कृतिक व राजकीय पार्श्वभूमी

घटक - 3

- नवसाहित्याची चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि ऐतिहासिक वाटचाल
- लघु-अनियतकालिकांची चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि इतिहास
- दलित-आंबेडकरवादी साहित्य चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि ऐतिहासिक वाटचाल
- ग्रामीण साहित्याची चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि वाटचाल

घटक -4

- कामगार साहित्य चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि वाटचाल
- स्त्रीवादी साहित्य चळवळ : स्वरूप, उगम आणि विकास
- आदिवासी साहित्य चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि वाटचाल
- मराठीतील मुस्लिम व ख्रिस्ती साहित्य चळवळ : स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि वाटचाल

संदर्भ ग्रंथ

1. साहित्य आणि समाज - संपा. नागनाथ कोत्तापल्ले
2. चळवळ आणि साहित्य - संपा. पोपट सातपुते आणि इतर
3. वाङ्मयीन प्रवृत्ती : तत्त्वशोध - संपा. केशव मेश्राम आणि इतर
4. वाङ्मयीन चळवळ आणि दृष्टिकोण - संपादक सुमती कांडे
5. भारतातील सामाजिक चळवळी - घनश्याम शाह
6. टीकास्वयंवर - डॉ. भालचंद्र नेमाडे
7. जीवनमूल्य आणि साहित्यमूल्य - यशवंत मनोहर
8. साहित्य आणि समाज - अविनाश सहस्त्रंबुद्धे
9. सामाजिक परिवर्तन आणि साहित्य - संपा. र. बा. मंचरकर

10. आंबेडकरवादी मराठी साहित्य	- यशवंत मनोहर
11. नववाङ्मयीन प्रवृत्ती व प्रमेये	- रा. ग. जाधव
12. सामाजिक चळवळींचा इतिहास	- शंकरराव खरात
13. आदिवासी साहित्य दिशा आणि दर्शन	- विनायक तुमराम
14. आदिवासी मुस्लिम, ख्रिश्चन साहित्यमीमासा	- श्रीपाल सबनीस
15. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन	- अश्विनी घोंगडे
16. मुस्लिम मराठी साहित्य : एक दृष्टिक्षेप	- फकरुद्दीन बेन्नूर
17. स्त्री साहित्याचा मागोवा खंड १ ते ३	- भारतीय विद्यापीठ अभिमत महाविद्यालय
18. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या	- डॉ. आनंद यादव
19. ग्रामीणता : साहित्य आणि वास्तव	- डॉ. आनंद यादव

किंवा

304 : (B) प्रसारमाध्यमे आणि साहित्यव्यवहार

घटक - 1

1. प्रसारमाध्यमे व जनसंवादमाध्यमे : संकल्पना व स्वरूप
2. पारंपरिक प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप : प्राचीन कालखंड
3. आधुनिक प्रसारमाध्यमे व संवादकौशल्य
आधुनिक प्रसारमाध्यमांचे प्रकार : मुद्रित प्रसारमाध्यमे आणि दृक-श्राव्य प्रसारमाध्यमे
प्रसारमाध्यमांचा समाजावर होणार परिणाम व प्रसारमाध्यमांची प्रभावशीलता

घटक - 2

- प्रसारमाध्यमे आणि साहित्यव्यवहार : सहसंबंध : प्राचीन ते अर्वाचीन मराठी साहित्य
- मुद्रित प्रसारमाध्यमे आणि मराठी साहित्य : वृत्तपत्रे, नियतकालिके, मासिके
- मराठीतील निबंध वाङ्मय आणि वृत्तपत्रे : अनुबंध
- वाङ्मयीन नियतकालिकांचा इतिहास आणि मराठी साहित्याचा विकास

घटक - 3

- दृक-श्राव्य प्रसारमाध्यमे : नभोवाणी, दूरचित्रवाणी, चित्रपट, संगणक, मोबाईल (भ्रमणयंत्र), इंटरनेट इ.
- दृक-श्राव्य माध्यमे आणि मराठी साहित्याचा अनुबंध
- दृक-श्राव्य प्रसारमाध्यमांकरिता आवश्यक असलेली भाषिक व वाङ्मयीन कौशल्ये
- दृक-श्राव्य प्रसारमाध्यमांवरील विविध वाङ्मयीन रूपे : स्वरूप आणि प्रकार

घटक - 4

- माहिती तंत्रज्ञानाची अत्याधुनिक साधने : भाषाकौशल्ये आणि साहित्यकौशल्ये
- मुद्रित व दृक-श्राव्य माध्यमांसाठी वृत्ते, वृत्तांत आणि वृत्तलेख

- दृक-श्राव्य माध्यमांसाठी संहिता लेखनाचे स्वरूप : चित्रपट, मालिका, संगीतिका, नाटिका मुलाखती इत्यादी
- विविध समाजमाध्यमे आणि मराठी साहित्य

संदर्भ ग्रंथ

1. संवादशास्त्र	- श्रीपाद भालचंद्र जोशी
2. व्यावहारिक उपयोजित मराठी व प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली	- संपादन डॉ. संदीप सांगळे
3. व्यावहारिक मराठी	- ल. रा. नासिराबादकर
4. संपादन : स्वरूप व कार्य	- यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
5. बातमीची कार्यक्षेत्रे	- यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
6. दूरदर्शनसाठी लेखन	- केशव केळकर
7. पत्रकारितेचा स्वभाव	- ल. ना. गोखले
8. फीचर रायटिंग	- प्रसन्नकुमार अकलूजकर
9. पत्रकारिता : स्वरूप आणि चिकित्सा	- महावीर जोंधळे
10. जाहिरात शास्त्र	- वंदना खेडीकर
11. व्यावहारिक मराठी भाषा	- शरदिनी मोहिते
12. वैखरी	- अशोक केळकर
13. व्यावहारिक व व्यावसायिक लेखनप्रणाली	- मधुकर मोकाशी
14. मराठी साहित्य : काही लेखनबंध	- सुधाकर शेलार
15. उपयोजित मराठी	- संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई

किंवा

304 : (C) पर्यावरण आणि साहित्य

घटक - 1

- पर्यावरणशास्त्र : संकल्पना आणि स्वरूप
- मराठी साहित्य आणि पर्यावरण : परस्परसंबंध
- साहित्यातून भौगोलिक, प्राकृतिक व निसर्ग-पर्यावरणाचे घडणारे दर्शन
- साहित्याची पर्यावरणवादी व अधिवासशास्त्रीय समीक्षा

घटक - 2

● ऋतुचक्र	दुर्गा भागवत
● रानातल्या कविता	ना. धों. महानोर

घटक -3

- नागझिरा
- निसर्गवाचन

व्यंकटेश माडगूळकर
मारुती चित्तमपल्ली

घटक -4

- एका रानवेड्याची शोधयात्रा
- निसर्गवाट

कृष्णमेघ कुंटे
अतुल धामणकर

संदर्भ ग्रंथ

1. पर्यावरण अभ्यास - शैलेश वाघ आणि इतर
2. व्यंकटेश माडगूळकर : लेखक आणि माणूस - संपादक ज्ञानदा नाईक
3. माणदेशी माणूस आणि कलावंत - संपादक म. द. हातकणंगलेकर
4. मालती चित्तमपल्ली : व्यष्टी आणि सृष्टी - संपादक सुहास पुजारी
5. पर्यावरण आणि समाज - शिल्पा कुळकर्णी
6. पर्यावरण : आकलन आणि आचरण - पल्लवी चाफेकर
7. अद्भुत सुंदर निसर्ग - संध्या बोडस-काणे
8. पर्यावरण व प्रदुषण - शा. प्र. दीक्षित
9. पर्यावरणीय प्रबोधन आणि मराठी कविता - रा. ग. जाधव
10. मराठी समीक्षेची सद्यःस्थिती - वसंत आबाजी डहाके
11. भारतीय निसर्ग-पर्यावरण पत्रकारिता - संतोष शिन्डे
12. जीवसृष्टी आणि पर्यावरण भाग 1 - संपा. विजया वाड
13. पर्यावरण विज्ञान - विजयकुमार तिवारी
14. रानावनातला माणूस - सुहास पुजारी
15. दुर्गा भागवत : व्यक्ती, विचार आणि कार्य - अरुणा ढेरे
16. महानोरांची कविता : आस्वादन आणि मूल्यांकन - डॉ. राजेंद्र नाईकवाडे
17. महानोरांची कविता - संपादक श्रीकांत देशमुख
18. संतसाहित्यातील पर्यावरण विचार - डॉ. रामचंद्र देखणे

३०४ : (D) उपयोजित मराठी आणि कौशल्ये

घटक-१

उपयोजित मराठी : स्वरूप व व्याप्ती

व्यवहारातील भाषिक कौशल्य : श्रवण, वाचन, लेखन, संवाद, आकलन

दैनंदिन व्यवहारातील मराठी भाषेचा वापर व तत्संबंधित कौशल्ये

अर्जलेखन

पत्रलेखन

स्व-परिचयपत्राची निर्मिती

घटक -२

निमंत्रणपत्रिका व कार्यक्रमपत्रिका लेखन

माहितीपत्रक लेखन

अहवाल लेखन व वृत्तांत लेखन

सारांश लेखन जाहिरात लेखन

घटक -३

वक्तृत्व कला

सूत्रसंचालन

मुलाखत - स्वरूप, तंत्र व कौशल्ये

मुद्रितशोधन

मराठीचे प्रमाण लेखन

घटक -४

भाषिक व्यवहाराची विविध क्षेत्रे : वृत्तपत्र, आकाशवाणी, दूरचित्रवाणी या माध्यमांसाठी भाषाव्यवहार

राजभाषा या नात्याने मराठीचा प्रशासकीय वापर

कार्यालयीन भाषाव्यवहाराचे स्वरूप

संगणकावर मराठीचे उपयोजन व त्याची वैविध्यपूर्णता

संदर्भ ग्रंथ

१. व्यावहारिक मराठी	संपा. डॉ. स्नेहल तावरे
२. व्यावहारिक मराठी	ल. रा. नसिराबादकर
३. संगणकयुग	अच्युत गोडबोले
४. वृत्तविद्या	स. ह. देशपांडे
५. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात	दीपक शिकारपूर, उज्ज्वल मराठे

६. व्यावहारिक मराठी	डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर
७. मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये	यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
८. संपादन : स्वरूप व कौशल्ये	यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
९. प्रशासनिक मराठी भाषेचा विकास गीता भागवत	राज्य मराठी विकास संस्था, प्रशासन, मुंबई
१०. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये	यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
११. संवाद संवाद	वि. शं. चौगुले
१२. संवाद	संपा. अरुण शेवते
१३. मराठी नियतकालिकांचा वाङ्मयीन अभ्यास	उषा देशमुख

०००

एम. ए. (मराठी) भाग-२

सत्र IV

401 : प्राचीन, मध्ययुगीन व आधुनिक गद्य

घटक - 1

1. गद्य : संकल्पना व स्वरूप
2. मध्ययुगीन गद्याची उगममीमांसा
3. मध्ययुगीन मराठीचे गद्याचे आविष्कार : महानुभाव गद्य / बखरगद्य आणि ऐतिहासिक पत्र-गद्य
4. आधुनिक मराठी गद्याची उगममीमांसा
5. आधुनिक मराठी गद्याचे विविधांगी आविष्कार : ललितगद्य, वैचारिक गद्य, संकीर्ण गद्यलेखन

घटक - 2

- लीळाचरित्र - एकाक संपादक - डॉ. शं. गो. तुळपुळे
- कृष्णाजी अनंत सभासद विरचित शिवछत्रपतींचे चरित्र (सभासद बखर) संपादक - र. वि. हेरवाडकर

घटक -3

- एकोणिसाव्या शतकातील मराठी गद्य (खंड 2) संपादक - भा. ल. भोळे (साहित्य अकादमी)
- विचारशिल्प (लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचे निवडक निबंध) संपादक रा. ग. जाधव

घटक - 4

- मनातली माणसं - नरेंद्र चपळगावकर
- ग्राफिटी वॉल - कविता महाजन

संदर्भ ग्रंथ

1. प्राचीन मराठी गद्य: प्रेरणा आणि परंपरा - श्री. रं. कुळकर्णी
2. महानुभाव पंथ आणि त्यांचे वाङ्मय - शं. गो. तुळपुळे
3. महानुभावीय मराठी वाङ्मय - य. खु. देशपांडे
4. महानुभाव : साहित्य-दर्शन - उषा देशमुख
5. महानुभाव साहित्य : शोधसंचार - अविनाश आवलगावकर
6. मराठी बखर वाङ्मय - र. वि. हेरवाडकर
7. प्राचीन मराठी चरित्रलेखन - वसंत बोरगावकर
8. बखर वाङ्मय : उद्गम आणि विकास - बापूजी संकपाळ
9. मराठी बखर गद्य - संपा. गं. ब. ग्रामोपाध्ये
10. मध्ययुगीन मराठी साहित्य : एक पुनर्विचार - श्री. रं. कुळकर्णी
11. आधुनिक मराठी गद्याची उत्क्रांती - कृ. भि. कुळकर्णी

12. प्रदक्षिणा खंड 1, 2 - संपा. अनिरुद्ध कुळकर्णी,
कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
13. आधुनिक मराठी गद्याचा पायभूत अभ्यास - संपा. वासुदेव मुलाटे
14. अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका - गं. बा. सरदार
15. लिळाचरित्र एकाक - संपादक डॉ. मेश्राम, डॉ. वाटमोडे

०००

402 : भाषाविज्ञान

घटक - 1

- भाषा : स्वरूप व कार्य
- भाषेची लक्षणे
- भाषाविज्ञान : संकल्पना व स्वरूप
- भाषाविज्ञानाच्या अभ्यासपद्धती
- भाषाविज्ञानाचा अन्य अभ्यासक्षेत्रांशी सहसंबंध

घटक - 2

- वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप
- फेर्दिना द सोस्यूर यांचा भाषिक व्यवस्था व भाषिक वर्तन सिद्धांत
- ब्यूमफिल्ड यांचा संरचनावादी सिद्धांत
- नोम चॉम्स्की यांचा रचनांतरणाचा सिद्धांत
- सपीर व बोर्फ यांचा भाषिक सापेक्षतावादाचा सिद्धांत
- झॉक देरिदा यांचा विरचनावादाचा सिद्धांत

घटक -3

- स्वनिमविन्यास : स्वन, स्वनिम, स्वनांतराचे स्वरूप ; स्वनिम विश्लेषणाची तंत्रे ; स्वनिमांचे प्रकार
- पदिमविन्यास : रूपिका, रूपिम, रूपिकांतराचे स्वरूप ; रूपिम विश्लेषणाची तंत्रे ; रूपिमांचे प्रकार
- वाक्यविन्यास : वाक्य- स्वरूप; रूपबंध व वाक्य -परस्परसंबंध ; प्रथमोस्थित संघटक पद्धती
- अर्थविन्यास : अर्थ - स्वरूप ; अर्थक्षेत्र आणि घटकविश्लेषण ; अर्थप्रकार

घटक -4

- सामाजिक भाषाविज्ञान : स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- भाषा, बोली व समाज : परस्परसंबंध
- भाषा आणि विविध व्यवसायक्षेत्रे
- भाषा आणि आर्थिक वर्गव्यवस्था
- भाषा आणि लिंगभेदव्यवस्था : स्त्रियांची भाषा आणि पुरुषांची भाषा
- भाषा आणि भौगोलिक क्षेत्रव्यवस्था : विविध बोलीरूपे

संदर्भ ग्रंथ

1. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन - मिलिंद मालशे
2. भाषा आणि भाषाशास्त्रे - श्री. न. गजेंद्रगडकर
3. भाषाविज्ञान परिचय - स. गं. मालशे आणि इतर

4. आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी, सामान्य आणि सामाजिक) - कल्याण काळे, अंजली सोमण
5. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक - संपा. मालशे, इनामदार, सोमण
6. अभिनव भाषाविज्ञान - गं. ना. जोगळेकर
7. सुलभ भाषाविज्ञान - द. दि. पुंडे
8. मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - महेंद्र कदम
9. संज्ञापनविद्या आणि ललित कला - रमेश वरखेडे
10. आधुनिक भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा - दादा गोरे
11. समाजभाषाविज्ञान - रमेश वरखेडे
12. समाजभाषाविज्ञान : प्रमुख संकल्पना - रमेश वरखेडे
13. भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा - अनिल गवळी
14. सामाजिक भाषाविज्ञान - रमेश धोंगडे
15. सामाजिक भाषाविज्ञान : कक्षा आणि अभ्यास - संपा. जयश्री पाटणकर

०००

403 : (A) लोकसाहित्य

घटक - 1

- लोकसाहित्य : संकल्पना व स्वरूप
- लोकसाहित्य : प्रेरणा व प्रयोजन
- लोकसाहित्याचा सामाजिक, सांस्कृतिक व धार्मिक जीवनाशी असलेला संबंध
- लोकसाहित्याचा अन्य ज्ञानशाखांशी असलेला अनुबंध

घटक - 2

- लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे संप्रदाय आणि क्षेत्रे
- लोकसाहित्याच्या अभ्यासाच्या पद्धती
- लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची भारतीय परंपरा
- लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची महाराष्ट्रीय परंपरा

घटक -3

- लोकसाहित्य, लोकजीवन व लोकपरंपरा : अनुबंध
- लोकसाहित्य व ग्रांथिक साहित्य : अनुबंध
- मराठी लोकगीतांचे विविध प्रकार : आशय व अभिव्यक्ती
- मराठी लोकनाट्याचे विविध प्रकार : आशय आणि अभिव्यक्ती

घटक - 4

- मराठी लोककथा : स्वरूप व आशय
- मराठी लोककथांचे प्रकार व अभिव्यक्ती
- मराठी लोककलांचे प्रकार : आशय आणि अभिव्यक्ती
- मराठी लोकसंस्कृतीच्या उपासकांची परंपरा आणि आविष्कारप्रकार

संदर्भ ग्रंथ

1. लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत
2. लोकसाहित्याचे स्वरूप - प्रभाकर मांडे
3. लोकप्रतिभा आणि लोकतत्त्वे - मधुकर वाकोडे
4. लोकसाहित्य : शोध आणि समीक्षा - रा. चिं. ढेरे
5. मराठी लोकसंस्कृतीचे उपासक - रा. चिं. ढेरे
6. लोकसाहित्य : भाषा आणि संस्कृती - संपा. सरोजिनी बाबर
7. लोकसाहित्य : एक स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र - गंगाधर मोरजे
8. लोकसाहित्य संशोधन पद्धती - अनिल सहस्त्रबुद्धे
9. लोकरंगभूमी - प्रभाकर मांडे

10. लोकरंजनाची पारंपरिक माध्यमे	- शरद व्यवहारे
11. मराठी लोककथा	- मधुकर वाकोडे
12. मौखिकता आणि लोकसाहित्य	- संपा. मधुकर वाकोडे, सुषमा करोगल
13. लोकनागर रंगभूमी	- तारा भवाळकर
14. लोकसाहित्यातील स्त्रीप्रतिमा	- तारा भवाळकर
15. मराठीचे लोकनाट्य : तमाशा, कला आणि साहित्य	- नामदेव व्हटकर
16. खडी गंमत : विदर्भाचे लोकलेणे	- हरिश्चंद्र बोरकर
17. लोकसाहित्य : स्वरूप आणि विवेचन	- पुरुषोत्तम कालभूत
18. वऱ्हाडी बोलीतील लोकसाहित्य	- डॉ. लता लांजेवार

किंवा

403 : (B) स्त्रीवादी मराठी साहित्य

घटक - 1

- स्त्रीवादी साहित्य : संकल्पना, स्वरूप, उगम आणि विकास.
- स्त्रीवादी साहित्याच्या निर्मितीची पार्श्वभूमी आणि कारणमीमांसा
- मराठीतील स्त्रियांचे लेखन व स्त्रीवादी लेखन : साम्यभेद, पाश्चात्य आणि भारतीय स्त्रीवाद : साम्यभेद
- मराठी स्त्रीकेंद्री व स्त्रीवादी साहित्याची वाङ्मयप्रकारनिष्ठ वाटचाल

घटक - 2

- उत्खनन - गौरी देशपांडे
- भूमी - आशा बगे

घटक - 3

- विदेही - विजया राजाध्यक्ष
- हंस अकेला - मेघना पेटे

घटक - 4

- दिगंत - अनुराधा पाटील
- दीर्घकविता - रजनी परूळेकर

संदर्भ ग्रंथ

1. स्त्री-साहित्याचा मागोवा : खंड 1, 2, 3 (एकत्रित)	संपादक - डॉ. अरुणा ढेरे, डॉ. लीला दीक्षित डॉ. मंदा खांडगे, विनया खडपेकर (साहित्यप्रेमी भगिनी मंडळ)
2. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप व उपयोजन	- अश्विनी धोंगडे
3. आधुनिक मराठी कवयित्रींची कविता	- रा. ग. जाधव

4. कथा गौरीची	- संपा. विद्या बाळ व इतर
5. मराठी लेखिका : चिंता आणि चिंतन	- भालचंद्र फडके
6. स्त्रीवाद	- संपा. सुमती लांडे
7. द सेकंड सेक्स (सिमोन द बोव्हुआर)	- अनु. करुणा गोखले
8. स्त्रियांची नवकथा : वाटा आणि वळणे	- मंगला वरखेडे
9. स्त्रीप्रश्नांची वाटचाल : परिवर्तनाच्या दिशेने	- विद्युत भागवत
10. स्त्रीविकासाच्या पाऊलखुणा	- संपा. स्वाती कर्वे
11. भारतीय संदर्भातून स्त्रीवाद, स्त्रीवादी समीक्षा आणि उपयोजन	- शोभा नाईक
12. स्त्रीलिखित कादंबऱ्या : प्रेरणा आणि प्रवृत्ती	- विद्या देवधर
13. स्त्रीविकासाचे नवे क्षितिज	- संपा. स्वाती कर्वे
14. स्त्रीप्रश्नांची चर्चा : एकोणिसावे शतक	- प्रतिभा रानडे
15. स्त्रीलिखित साहित्य : संदर्भ आणि चिकित्सा	- संपा. आशुतोष पाटील
16. स्त्रियांची कादंबरी	- संपा. रेखा इनामदार साने
17. स्त्रियांचे कथालेखन	- संपा. अरुणा ढेरे
18. मराठीतील स्त्रियांची कविता	- प्रभा गणोरकर
19. मराठी कादंबरी : स्त्रियांचे योगदान	- प्रमिला भिरुड
20. मुक्तगौरी	- डॉ. संध्या अमृते

किंवा

403 : (C) तौलनिक साहित्याभ्यास

घटक - 1

- तौलनिक साहित्याभ्यास : संकल्पना आणि स्वरूप
- तौलनिक साहित्याभ्यासाची तत्त्वे
- तौलनिक साहित्याभ्यासाची आवश्यकता
- तौलनिक साहित्याचे विविध संप्रदाय

घटक -2

- तौलनिक साहित्याभ्यासातील प्रभावाची संकल्पना
- वाङ्मयीन प्रभावाची कारणमीमांसा
- प्रभाव उद्दीप्त करणारे घटक
- प्रभाव आणि अनुकरण : साम्यभेद व घटक

घटक - 3

- मराठी साहित्यावरील पाश्चात्य साहित्याचा प्रभाव
- मराठी साहित्यावरील (अन्यभाषिक) भारतीय साहित्याचा प्रभाव
- तौलनिक साहित्याचे अंतरंग : आशयसूत्रविचार
- तौलनिक साहित्याभ्यासाची अंगे : भाषांतर आणि माध्यमांतर

घटक - 4

- विश्व साहित्य - संकल्पना व स्वरूप
- राष्ट्रीय साहित्य - संकल्पना व स्वरूप
- भारतीय साहित्य - संकल्पना व स्वरूप
- तौलनिक साहित्य आणि संस्कृति अभ्यास

संदर्भ ग्रंथ

1. तौलनिक साहित्याभ्यास : तत्त्वे आणि दिशा - संपा. चंद्रशेखर जहागीरदार
2. तौलनिक साहित्याभ्यास - वसंत बापट
3. तौलनिक साहित्य : नवे सिद्धांत आणि उपयोजन - आनंद पाटील
4. प्राचीन-अर्वाचीन साहित्यानुबंध - संपा. रा. गो. नाईकवाडे आणि इतर
5. भारतीय साहित्याची संकल्पना - संपा. द. दि. पुंडे
6. तौलनिक साहित्य - डॉ. निशिकांत मिरजकर
7. तौलनिक साहित्याभ्यास आणि मराठी साहित्य - डॉ. निशिकांत मिरजकर
8. वाङ्मयीन संस्कृती - डॉ. सुधीर रसाळ

किंवा

403 : (D) अनुवादित विश्वसाहित्याचा अभ्यास

घटक - 1

- विश्वसाहित्य : संकल्पना, स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये
- आशयगत विशेषता व घटक
- अभिव्यक्तीची वैशिष्ट्ये व अनुवादाची आव्हाने
- मराठीतील अनुवादित विश्वसाहित्याचा स्थूल इतिहास

घटक - 2

- द मदर (कादंबरी - मॅक्झीम गॉर्की) - अनुवाद प्रभाकर उध्वरेषे
- द ओल्ड मॅन अँड द सी (कादंबरी - अर्नेस्ट हेमिंग्वे) - अनुवाद 'एका कोळियाने' - पु.ल. देशपांडे

घटक - 3

- हिरोशिमाच्या कविता - तोरोसंनिची - अनुवाद निरंजन उजगरे
- माया एंजेलोच्या कविता - माया एंजोलो - अनुवाद - विजय तापस

घटक - 4

- रोमिओ अँड ज्युलिएट - विलियम शेक्सपिअर - अनुवाद - मंगेश पाडगावकर (रोमिओ आणि ज्यूलिअेट)
- नारीगाथा (वैश्विक कथांचे अनुवाद) - अनुवाद - वसुधा जोशी

○○○

404 : (A) साहित्याचा सामाजिक आणि सांस्कृतिक अभ्यास

घटक - 1

- साहित्य आणि समाज : अनुबंध
- साहित्यातील अनुभवविश्व आणि समाजवास्तव : परस्परसंबंध
- साहित्याचे समाजशास्त्रीय अध्ययन : स्वरूप आणि विकास
- मराठी साहित्यातील समाजचित्रण : प्राचीन ते अर्वाचीन वाटचाल

घटक - 2

- साहित्य आणि संस्कृती : अनुबंध
- साहित्यातील अनुभवविश्व आणि संस्कृतिरूपे : परस्परसंबंध
- साहित्याच्या सांस्कृतिक अभ्यास : स्वरूप आणि विकास
- मराठी साहित्यातील संस्कृतिचित्रणाचे स्वरूप : प्राचीन ते अर्वाचीन वाटचाल

घटक -3

- साहित्यकृतींचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास :
- फकिरा (कादंबरी) - अण्णाभाऊ साठे
- इंधन (कादंबरी)- हमीद दलवाई

घटक - 4

- साहित्यकृतींचा सांस्कृतिक दृष्टीने अभ्यास :
- 1. श्यामची आई (कादंबरी) - साने गुरुजी
- 2. हिंदू : जगण्याची समृद्ध अडगळ (कादंबरी) - भालचंद्र नेमाडे

संदर्भ ग्रंथ

1. संस्कृती, समाज आणि साहित्य - के. रं. शिरवाडकर
2. मराठी साहित्य, समाज आणि संस्कृती - आनंद यादव
3. तौलनिक साहित्य - निशिकांत मिरजकर
4. साहित्य, समाज आणि संस्कृती - दिगंबर पाध्ये
5. साहित्य आणि समाज - अविनाश सहस्त्रबुद्धे
6. समाज आणि साहित्य - सदा कऱ्हाडे
7. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ - रा. ग. जाधव
8. सांस्कृतिक मूल्यवेध - रा. ग. जाधव
9. कला, साहित्य व संस्कृती - रा. ग. जाधव
10. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ - अंजली सोमण

11. साहित्याचे सामाजिक व सांस्कृतिक अनुबंध	- म. सु. पाटील
12. भाषा, साहित्यकला आणि संस्कृती	- सदा कऱ्हाडे
13. सामाजिक परिवर्तन आणि मराठी साहित्य	- संपा. र. बा. मंचरकर
14. साहित्य, संस्कृती आणि समाजप्रबोधन	- संपा. योगेंद्र मेश्राम आणि इतर
15. साहित्य आणि समाज	- संपा. नागनाथ कोत्तापल्ले
16. आधुनिक मराठी साहित्य आणि सामाजिकता	- संपा. मृणालिनी शहा, विद्यागौरी टिळक
17. समाजप्रबोधन	- प्र. बा. गजेंद्रगडकर
18. वाङ्मयीन संस्कृती	- डॉ. सुधीर रसाळ
19. टीकास्वयंवर	- डॉ. भालचंद्र नेमाडे
20. संस्कृती आणि साहित्य	- संपादक डॉ. राजेंद्र नाईकवार व इतर

किंवा

404 : (B) चित्रपट आणि साहित्य

घटक -1

- साहित्य आणि चित्रपट : परस्परसंबंध
- साहित्यातील कथारूप आणि चित्रपटनिर्मिती
- साहित्यातील कथारूपाचे माध्यमांतर आणि चित्रपटाची कथावस्तू
- साहित्याची भाषा आणि चित्रपटाची भाषा : अनुबंध
- मराठी साहित्यकृतींवरील चित्रपटनिर्मिती : स्थूल परामर्श

घटक - 2

- चित्रपट पटकथालेखन : तंत्र व कौशल्ये
- मराठी चित्रपटाची पटकथा
- चित्रपटाच्या पटकथालेखनाची मूलतत्त्वे
- पटकथा संरचना आणि पटकथेचे विविध घटक
- मराठी चित्रपटाच्या पटकथा : स्थूल परामर्श

घटक - 3

1. साहित्यकृतींवरील चित्रपटनिर्मितींचा अभ्यास (कादंबरी व चित्रपट संहितांचा तुलनात्मक अभ्यास)
2. 'बनगरवाडी' चित्रपट (मूळ कादंबरी - बनगरवाडी : व्यंकटेश माडगूळकर)
3. 'नटरंग' चित्रपट (मूळ कादंबरी - नटरंग : आनंद यादव)

घटक -4

- चित्रपटांच्या पटकथालेखनाचा अभ्यास :

1. 'सामना' व 'सिंहासन' (विजय तेंडुलकर) ह्या चित्रपटांच्या पटकथांचा अभ्यास
2. तीन चित्रकथा - ग. दि. माडगूळकर (साकेत प्रकाशन)

संदर्भ ग्रंथ

1. मराठी चित्रपटाची पटकथा - अनिल सपकाळ
2. मराठी साहित्य आणि चित्र 'पटकथा' (शतकी वाटचाल 1993 ते 2013) - डॉ. प्रवीण महाजन
3. पटकथालेखन - कुलदीप सिन्हा
4. फिल्मों में पटकथा लेखन - रतन प्रकाश
5. चित्रकथा - अशोक राणे
6. बखर सिनेमाची - वसंत साठे
7. चित्रपटाचे सौंदर्यशास्त्र - सतीश बहादुर
8. साहित्यकृतीचे माध्यमांतर - डॉ. राजेंद्र थोरात व प्रा. आशुतोष कसबेकर
9. साहित्यप्रकारांतर - संपादक डॉ. शरयू तायवाडे व इतर
10. पटकथा लेखन : एक परिचय - मनोहर श्याम जोशी
11. पटकथा कैसे लिखे - राजेंद्र पांडे
12. पटकथा लेखन : व्यावहारिक निर्देशिका - असगर वजाहत

किंवा

404 : (C) अनुवादित भारतीय साहित्याचा अभ्यास

घटक - 1

- भारतीय साहित्य : संकल्पना व स्वरूप
- भारतीय भाषांतील साहित्य : आशयगत वैशिष्ट्ये
- अभिव्यक्तीची वैशिष्ट्ये आणि भाषांतर-समस्या
- भारतीय साहित्याचे मराठीतील अनुवाद : ऐतिहासिक वाटचाल

घटक - 2

- आरण्यक (बंगाली/कादंबरी) - विभूतिभूषण बंधोपाध्याय (अनुवाद : शंकर बाळाजी शास्त्री)
- मंद्र (कन्नड/कादंबरी)- एस.एल. भैरप्पा (अनुवाद : उमा वि. कुलकर्णी)

घटक - 3

- अनंतमूर्ती यांच्या कथा - अनुवाद - उमा कुलकर्णी
- समकालीन हिंदी कविता - अनुवाद - चंद्रकांत पाटील

घटक - 4

- आधेअधुरे (हिंदी/नाटक)- मोहन राकेश - अनुवाद - विजय तेंडुलकर
- सगे सारे (उर्दू/कविता) - गुलजार (अनुवाद - किशोर मेढे)

संदर्भ ग्रंथ

1. भाषांतरमीमांसा - कल्याण काळे, अंजली सोमण
2. भाषांतर - संपा. रमेश वरखेडे
3. भाषांतर चिकित्सा - मधुकर मोकाशी
4. भाषांतर - सदा कऱ्हाडे
5. अनुवादमीमांसा - केशव तुपे
6. तौलनिक साहित्याभ्यास : तत्त्वे आणि दिशा - संपा. चंद्रशेखर जहागीरदार
7. तौलनिक साहित्याभ्यास - वसंत बापट
8. तौलनिक साहित्याभ्यास नवे सिद्धांत आणि उपयोजन - आनंद पाटील
9. वाङ्मयीन संस्कृती - डॉ. सुधीर रसाळ
10. अनुवाद विज्ञान : सिद्धांत एवं अनुप्रयोग - नगेंद्र
11. अनुवाद : सिद्धांत और समस्याएँ - रवींद्रनाथ श्रीवास्तव
12. तौलनिक साहित्याभ्यास आणि मराठी साहित्य - डॉ. निशिकांत मिरजकर
13. तौलनिक साहित्य - डॉ. निशिकांत मिरजकर

किंवा

४०४ : (D) मराठीचा भाषिक व्यवहार

घटक -१

- प्राचीन कालखंड : 'गाथासप्तशती' आणि तत्कालीन लोकव्यवहाराचा मराठीशी अनुबंध. (ताम्रपट, शिलालेख व स्तंभ इ.)
- मध्ययुगीन कालखंड : लोकव्यवहार व राजकीय व्यवहारात मराठीचे स्थान व स्वरूप. (शिवाजी महाराजांचे 'आज्ञापत्र' व मराठा साम्राज्यातील मराठीचे राजभाषा म्हणून स्थान.)
- प्राचीन व मध्ययुगीन कालखंड : मराठी गद्य-पद्य, संतकाव्य, बखर, महानुभाव, शाहिरी, पंडिती वाङ्मय आणि मराठीचा तत्कालीन भाषिक लोकव्यवहार.
- १९६० पूर्व महाराष्ट्रातील मराठी भाषिक लोकव्यवहाराचे स्वरूप. (शिक्षण, प्रशासन, व्यापार व न्याय क्षेत्रातील स्वरूप व मर्यादा.)

घटक -२

- १९६० नंतर महाराष्ट्रातील मराठीच्या वापरासंबंधी कोश निर्मिती व अन्य व्यवहार.
- महाराष्ट्र राज्यनिर्मितीनंतरचे मराठी भाषाशिक्षणविषयक धोरण.
- उच्च शिक्षणातील विविध शाखांत मराठीचे शिक्षण व माध्यम म्हणून स्थान.
- जागतिकीकरण आणि खासगीकरणाची मराठी भाषा शिक्षणासमोरील आव्हाने.

घटक -३

- प्रसारमाध्यमे आणि भाषिक व्यवहार. मुद्रित प्रसारमाध्यमातील हिंदी-इंग्रजी भाषेचे अतिक्रमण वस्तुस्थिती व परिणाम.
- दूरचित्रवाणीवरील कार्यक्रम, बातम्या, मुलाखती इत्यादी मधील भाषिक व्यवहाराचे स्वरूप.
- नभोवाणीवरील विविध कार्यक्रम, जाहिराती, निवेदने आणि बातम्यांमधील मराठीचा भाषिक व्यवहार.
- मराठी चित्रपट आणि माहितीपटातील मराठीचा भाषिक व्यवहार.

घटक -४

- न्यायक्षेत्र व मराठी भाषिक व्यवहार
- सहकार-वित्तक्षेत्र व मराठी भाषिक व्यवहार (राष्ट्रीयकृत, सहकारी, निमसहकारी वित्तसंस्थातील व्यवहारात मराठीचे स्थान).
- व्यापार-उद्योगक्षेत्र व मराठी भाषिक व्यवहार (महाराष्ट्रातील व्यापार व उद्योगजगतातील व्यवहारात मराठीचे स्थान).
- साहित्य, कला-संस्कृती क्षेत्र आणि मराठी भाषिक व्यवहार.

संदर्भ ग्रंथ :

- १) 'नव्या महाराष्ट्रातील शिक्षण' - अकोलकर ग. वि.
- २) 'अहवाल सरकारी भाषा मंडळ' - भारत सरकार.
- ३) 'न्यायाच्या प्रतीक्षेत मराठी' - आग्ने संतोष
- ४) 'मराठीचे भवितव्य' -आवलगावकर अविनाश (संपा)
- ५) 'भाषावार राज्य मीमांसा' - आंबेडकर बी. आर.
- ६) 'मराठी भाषा उद्गम व विकास' - कुलकर्णी कृ. पां.
- ७) 'महाराष्ट्रातील काही ताम्रपट व शिलालेख' - कोलते वि. भि.
- ८) 'महाराष्ट्रातील काही शैक्षणिक व शासकीय समस्या' - गोळे वसंत हरी
- ९) 'भाषाव्यवहार व भाषाशिक्षण' - ग्रामोपाध्ये सुरेंद्र (संपा)
- १०) मराठी साहित्य :इतिहास आणि संस्कृती - डहाके वसंत आबाजी

- ११) 'शास्त्रीय परिभाषेची समस्या' - ढवळे त्रं. गो.
- १२) 'यादवकालीन मराठी भाषा' - तुळपुळे शं. गो.
- १३) 'मराठीचे शिक्षण' - दावतर वसंत
- १४) मराठी भाषेची अश्वेतपत्रिका - पवार दीपक
- १५) शिक्षणाचे मराठी माध्यम : अनुभव आणि अस्वस्थ वर्तमान - पवार दीपक
- १६) 'भाषा : अंतःसूत्र आणि व्यवहार' - पानसे मुरलीधर गजानन
- १७) 'युरोपियनांचा मराठीचा अभ्यास व सेवा' - पिंगे श्रीनिवास
- १८) 'वारकरी संप्रदाय उदय व विकास' - बहिरट भा. पं. व भालेराव प. ज्ञा.
- १९) 'प्रशासनातील मराठी भाषेचा विकास' - भागवत गीता
- २०) भारतीय भाषाविकास परिषद अहवाल - पुणे विद्यापीठ.
- २१) 'उपयोजित मराठी' - मोडक केतकी, शेणई संतोष (संपा)
- २२) 'मराठी भाषेतून विज्ञान - तंत्रज्ञान शिक्षणास बंदी नको' - राहाळकर गो. ह.
- २३) 'मराठीच्या प्रमाणभाषेचे स्वरूप' - लढू सुहासिनी
- २४) 'लढा मराठी शाळांचा' - सानेकर वीणा

०००

प्रश्नपत्रिकेचा आराखडा
गणविभाजन : सत्र I, II, III व IV साठी

प्रत्येक लेखी सत्रांत परीक्षा - 80 गुण

प्रत्येक सत्रातील अंतर्गत मूल्यमापन - 20 गुण

प्रत्येक सत्रातील प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेचे

प्रत्येक सत्राचे एकूण गुण - 400 गुण

एम. ए. मराठी पदवी परीक्षा - 1600 गुण

प्रश्नपत्र : गुणविभाजन : एकूण गुण : 80

प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेला एकूण क्रेडिट - 4

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

1. अभ्यासक्रमातील निर्धारित चारही घटकांवर प्रश्नपत्रिकेमध्ये प्रश्न राहतील व प्रत्येक प्रश्नपत्रिका चार श्रेयांकाची (क्रेडिट) राहिल.
2. प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेमध्ये प्रत्येकी 16 गुणांचे प्रश्न राहतील व ते सर्व अनिवार्य राहतील.
3. चार घटकांवर चार प्रश्न अंतर्गत पर्यायांसह राहतील.
4. पाचवा प्रश्न अनिवार्य असून त्यात प्रत्येक घटकावर प्रत्येकी चार गुणांचे प्रश्न विचारले जातील. त्यांना समान गुण असून त्यांत अंतर्गत पर्याय राहणार नाही.
5. प्रत्येक प्रश्नपत्रिका 3 तासांची राहिल.
6. लेखी परीक्षा अंतर्गत मूल्यमापन त्यात प्रत्येकी 40% गुण मिळविणे अनिवार्य राहिल.

○○○

अंतर्गत मूल्यमापन

एम. ए. - मराठी

२० गुण : कृती विभाजन

१.	गृहपाठ	-	५ गुण
२.	मुलाखत / सर्वेक्षण	-	५ गुण
३.	गटचर्चा / परिसंवाद	-	५ गुण
४.	मौखिकी	-	५ गुण
एकूण			२० गुण